

Zdaj bo tudi vsakemu umnemu kmetovavcu očitno, da apno ni gnoj vselej in za vsako zemljo dober, in da je gotova resnica, ako ga ta hvale na vso moč, uni zametuje in graja. Vsaka reč se mora na tanko poznati, da ne mahamo le po eni strani!

Razun na težki in leni zemlji, ki nima nič pravega življenja v sebi, bo apno zavolj svoje razjedljivosti na vsaki zemlji kaj dobro storilo, ktera ima dosti rastlinskih ostanjkov v sebi, namreč korenin, listja ali družega gnoja, — zato ima na novinah in celinah iz gojzda, spašnika ali senožeti v njive preoranih, in na zemljiših, kjer je šota (Torf), in na močirjih, če so poprej posušeni bili, kaj veliko moč. Če hočemo narediti, da nam kaka mlada rastlina prav hitro na kviško gré, pognojimo jo z živinskim gnojem in potrosimo ta gnoj z apnom: vidili bomo tako rekoč rastlino rasti; tako hitro bo šla na kviško. (Dalje sledi.)

Premišljevanje

narave in previdnosti božje v nji.

Poslovenil Mihael Verne.

Telesne prednosti živali.

Pri natanjnejšim ogledovanju živalskega telesa najdemo razne prednosti in ročnosti, ki jih pogrešamo na svojem telesu. Ne dá se tajiti, da je telo živali veliko terdnejše, krepkejše in obstojniše. Mnoge živali so v stanu, kakor hitro na svet pridejo, se vsih svojih udov poslužiti, si hrane iskati in po nagonih ravnati, ki jih je Stvarnik v njih duše vtisnil. Strašnim boleznim, ki človeško naravo tako pogostoma razdevajo, niso podvržene. In kako ročne so v svojem gibanju in v rabi svojih počutkov! Kako tenek ali oster je njih voh, kako biester njih vid, kako urno njih gibanje — naj že letajo ali tekajo! In če še veličansko, sila umetno zrast nekterih živali prevdarimo, se pokaže, da smo gledé svojega telesa malo pred živalmi, in da nas živali v marsikakšnem obziru še presežejo.

Bili so ljudje, ki so tožili zoper to zmožnost živalsko. Menili so, da imajo uzrok nezadovoljni biti, dá jim ni Bog hitrosti ptičev, moči konj, prešinjivega voha psov, bistrega vida orlov in gibčnosti jelenov dodelil. Al taki ljudje so le po nespameti in nevednosti nezadovoljni. Ko bi vrednost razumne človeške duše prav ceniti vedili, bi svoje prednosti pred vsimi sposobnostmi živali lahko spoznali. Zakaj je dal Stvarnik brezumnim živalim nekatere posebne telesne lastnosti? Zakaj jim je dal take znamenite krepke ude in počutke in tako izverstno urnost v gibanju njih telesa? Zakaj je vsadil v njih duše tako čudovit nagib po živežu? — Iz nobenega družega uzroka ne, ko da bi jim pomanjkanje razuma in družih dušnih sposobnost, ki jih je nam dodelil, nekoliko namestil. Mi se po svojem razumu mnogih bolezi in lahko obvarjemo, se mnogih nevarnost lahko ognemo, mnoge bolezni in slabosti svojega telesa lahko odvernemo ali saj zlajšamo, če se zdravnih vodil deržimo in zdravnih pomočkov poslužimo. Po svojem razumu uživamo lahko brezštevilne vgodnosti, in prijazna druževnost nam pomaga naše blagostanje mnogoverstno pospešiti. — Živali so brez vsih teh sposobnost, ker neprecenljive dobrote razuma nimajo. Stvarnik bi bil tedaj s to nižjo versto svojih stvari neusmiljeno ravnal, ko bi jim ne bil za toliko zgubo nekakšnega odškodovanja podelil. Zato je bil v razdelitvi nekterih telesnih prednost nekako darljiviši do živali, ko do ljudi. Dal jim je njih raznim potrebam primerne podobe, naprave in počutke. Dal jim je nekakšne nagone in ročnosti v gibanje, v brambo, v prerejo in za tisuč potreb njih življenja, ka-

koršnih mi nimamo, ki jih pa tudi lahko pogrešamo, ker smo namest njih še veliko važniše prednosti prejeli.

Občuduj, dragi moj, tudi v tem modro in dobrotljivo previdnost božjo za ljudi.

Zgodovinske pisma.

Pervo pismo.

V imenu „Krajna“, po latinski „Carnia“.

Ob Kristusovih časih je od Nadeže do Save segala Krajna ali Karnia. Iz popisovanja noriških granic se vidi, da je Krajna segala od Italije proti iztoku čez en kos Furlanskega, čez Goriško, čez Vipavo, čez verhniške, poljanske, iderske, žerovske in tolminske hribe in čez Juljovco, notri do Save. V nje jugu je bila teržaška okolica, gore Rebernica, Nanos, pustojnski in planinski hribi. Pivka in Pustojna pa ste že na japuškem svetu. V severji so bile krajnske planine Krajnica (latinski „Alpes Carnicae“), kar je bilo dalje, je bil že Norik. Eginhard spričuje, da je bila Krajna med Sočo in Savo. On jo torej proti zapadu nekoliko ožje dela, kot se kaže, če stanovanja Krajnov (Karnov) in nekdanjih italjskih mejnikov premislimo. Ob krajnskih gorah v severji so Krajni s svojo Krajno nad današnje Veneško segali. Vsi Venedi ali Vindi, kar jih je v Krajni v Noriku, v Japudii in v Istrii stanovalo, so se zvali Krajni, pa po krajih so imeli zraven še semtertje različne imena, le v Krajni so bili κατ'εξοχην Krajni ali Krajnci. Zato je tudi Pavel Diakon, ko se je bilo že pozabilo, da so se Venedi, kateri so bili že ob njegovih časih Slovenci imenovani, iz Veneškega v Krajno in v tod okoljne dežele naselili, rekel: „Carniola Sclavorum patria“, to je, Krajnsko domovina Slovincov (L. LII.); pa saj je bila Krajna tudi res domovina Slovincov, če tudi ne tistih, ki so bili najpred v Evropi.

Od kod je torej ime te dežele? Če iz Veneškega ali od Ogleja sém prideš, zagledaš gore, ki ti kažejo kraj ali okraj, to je, konec, mejo ali obrob ravnega sveta. Naši spredniki pa so se bili tako resnično iz Veneškega proti temu okraju naselili, kakor resnično so bili Venedi ali Vindi imenovani. Se vé da so tudi te gore in ta svoj novi dom po kraji ali okraji imenovali. Kraj ima pa pri nas Slovincih mnogoteri pomen. Tako pravimo: 1. Kraj morja, kraj suhega, v kraj beži, da te ne povozimo, tebe še ne bode kraj, dokler imaš toliko zalog; — tu nam kraj pomeni toliko kot konec, rob, obrob, stran (po nemški: das Ende, der Rand, die Seite). 2. Pa tudi pravimo: to je lep kraj, to mesto leži v lepem kraji, v našem kraji je taka navada; — tu nam kraj pomeni deželo, okolico (po nemški: der Ort, die Gegend).

Od „kraj“ v prvem pomenu, če se ne motim, so imena Krajna (Carnia), Krajni ali Krajnci (Carni) in Kraj, Okraj (Oera) ime gore. Dežela Krajna je bila pri kraji Italije ali Veneškega, pod krajem ali okrajem visocih planin. En oddelk teh planin, to je tisti, kjer je cerkev svetega Duha nad Podkrajem, se še dandanašnji zove Kraj. Latinsko ime Oera tudi ni družega kot po latinski izrečeno ime Kraj ali Okraj. Ker se vse to pogorje s svojim kernom Krajem ali Okrajem, kakor na kraji sveta, kaže, se je zvalo tudi Krajne, Krajnica, na Krajncih, ali krajnske planine (Alpes Carniae). Čez Okraj je peljala rimska cesta iz Ogleja proti Emoni. Dežela pod Krajem ali krajna dežela se je imenovala tudi Krajna; nje bivavci so bili in so še Krajni ali Krajnci. Tujci dvoje tihnic od začetka naših besed skupaj radi razločijo; tako pravijo Madžarji klobasi kolbas, Nemci bregu Berg, Latini tlam tellus. Ravno tako so Rimljani iz Krajna napravili Carnia; namest Alpes crai-